

**FAZLULLAH HURÛFÎ'NİN “NEVMNÂMESİ”
(İNCELEME, METİN, TERCÜME)**

Hasan Hüseyin BALLI*

Öz

Hurufiliğin kurucusu Fazlullah Hurufî'nin bilinen altı eseri vardır. Her birinin metinsel varlığı şimdiye kadar ispatlanmış olmasına rağmen eserler üzerinde karşılaştırmalı çalışmaların yeteri kadar yapılmamış olması bazı hataları da beraberinde getirmektedir. Bu hatalardan birisi de Abdülbaki Gölpinarlı ve Sadık Kiya'nın dikkatsizliğinden kaynaklanmış olup bu çalışmada söz konusu hatanın düzeltilmesi hedeflenmektedir. Gölpinarlı kataloğunda, Fazlullah'ın eseri olarak *Nevmnâme* ismiyle zikrettiği yazmanın gerçek ismi **Nevnâme**'dir. Kiya'nın alıntı yaptığı ve Fazlullah'ın rüyalarından bahseden metin ise gerçekte müstakil bir eser değil; Fazlullah'ın baş eseri olan Cavidannâme'nin bazı nüshalarının sonunda geçen kısa bir risaledir. Bu metni bulabildiğimiz üç farklı nüshadan karşılaştırma yaparak, Türkçe tercümesi ile birlikte çalışmamızın içine aldık. Bir hata üzerinde ortaya çıkan *Nevmnâme* isminin söz konusu metne verilmesinde kanaatimizce bir beis yoktur.

Anahtar Kavramlar: Fazlullah Hurufî, Hurufilik, *Nevmnâme*

Abstract

**Fazlullah Hurufî's Nawmnama
(Research, Text, Translation)**

Fazlullah Hurufî, who is the founder of Hurufism, has six books. Although the existence of these texts are proven by experts up to now, scholarly comparative examination on these books have not been done yet, and this point caused some problematic points in them. One of the problems appeared because of Abdülbaki Gölpinarlı and Sadık Kiya's careless approaches. We aim to correct this misunderstanding. The *Nawmnama* in Gölpinarlı's catalog should be *Nawmnama*. Kiya's quotation of a dream from Fazlullah is not part of a separate book, and it is a small tractate (*risale*) at the end of some copy of Javidannama which is Fazlullah's main work. We placed this part by comparing three manuscripts that we have reached with its Turkish translation. For us, naming a text as *Nawmnama* through a mistake is not a big deal.

Keywords: Fazlullah Hurufî, Hurufism, *Nawmnama*

* Yrd. Doç. Dr., D.E.Ü. İlahiyat Fakültesi, İslam Mezhepleri Tarihi A.B.D., huseyin.balli@deu.edu.tr

1. Fazlullah Hurûfi ve Eserleri

Asıl adı Şehabeddin olan Fazlullah Hurûfi, Hazar denizinin güneydoğusundaki Esterebad şehrinde 740/1340 yılında doğmuştur.¹ Klasik medrese eğitiminden sonra yönelmiş olduğu tasavvuf onu bambaşka bir mecraya götürmüş, nihayetinde çeşitli inanç gruplarını daha sonraları etkileyecek olan Hurûfiliğin kurucusu olarak tarih sahnesinde yerini almıştır.²

Farklı zaman ve yerlerde gördüğü rüyalar sayesinde kendine bir-biri ardına yüklediği üç farklı misyon ile Hurûfiliğin kurucusu haline gelen Fazlullah, isabetle yaptığı rüya yorumları sayesinde de etrafına insan toplamayı başarabilmiştir.³ Bu başarısı devrin siyasi otoritesinin dikkatini çekmiş ve ona şüphe ile bakılmasına neden olmuştur. Nihayet bu şüpheler artınca Timur'un emriyle tutuklanmış, sorgulanmış ve 6 Zilkâde796/2 Eylül1394'te elli altı yaşında iken Alıncak Kalesi'nde boynu vurularak idam edilmiştir.⁴

Hurûfi kaynaklar; Cavidannâme-i İlahî, Arşnâme-i İlahî ve Muhabbetnâme-i İlahî olmak üzere Fazlullah'ın üç eserinden bahsetmektedirler.⁵ Bu sayı daha sonraki araştırmacıların yaptıkları taramalar sonucunda; Divan, *Nevmnâme* (**Nevnâme**) ve Vasiyyetnâme

¹ Gölpınarlı, Abdülbâki, **Hurufilik Metinleri Kataloğu**, Ankara 1973, Türk Tarih Kurumu Basımevi, s. 3,4

² Bkz. Ballı, Hasan Hüseyin, "Hurufilik Nedir?". **e-Makalat Mezhep Araştırmaları Dergisi**, IV/2 (Güz 2011), ss. 31-48. ISSN 1309-5803.

³ Bkz. Ballı, Hasan Hüseyin, **Hurûfiliğin Doğuşu ve Fazlullah Hurufi**, Hikmetevi Yayınları, İstanbul 2013, s. 53-60.

⁴ Gölpınarlı, **Hurûfilik Metinleri Kataloğu**, s. 8; Gölpınarlı, Abdülbâki, "Bektaşilik-Hurufilik ve Fadl Allah'ın Öldürülmesine Düşürülen Üç Tarih", **Şarhiyat Mecmuası - V (1963)'den Ayıbasım**, Edebiyat Fakültesi Basımevi, İstanbul, 1963, s. 8.

⁵ Ferišteoğlu Abdülmecid b. İzzeddin et-Tirevî, **Terceme-i Hâbnâme** (yazma), Konya Mevlana Müzesi Türkçe Yazmaları, No: 2916, vr. 40b; Aksu, Hüsamettin, **Amir Gıyas al-Din Muhammed Al-Astarâbâdî ve İstivanâmesi** (basılmamış doktora tezi) (metin), İstanbul 1981, s. 10-11.

isimli eserlerin de eklenmesiyle altıya çıkmıştır.⁶ Kanaatimize göre, ilk üç eser bizzat Fazlullah tarafından kaleme alınmış, diğerleri ise takipçileri tarafından daha sonraları, onun görüşleri özetlenerek veya yorumlanıp çoğaltılarak yazılmış olmalıdır.

2. “Nevnâme” Yerine “Nevmnâme” Yanlış İsimlendirilmesi

Hurufilik için rüya önemli bir bilgi kaynağı olduğu için rüya ve yorumunu konu alan Hurufi kaynaklar daha dikkat çekicidir. Fazlullah’ın eserleri arasında zikredilen *Nevmnâme* de bu ilgiden nasibini almıştır. Gölpınarlı, *Hurûfilik Metinleri Kataloğu*’nda *Nevmnâme* hakkında şöyle demektedir:

“Nawm-Nâma’nın nüshaları pek nadir sayılamaz. Gurgân lehçesiyle yazılmış olan bu mensur eserde, 765’te, 792 ve 793 yıllarında ve yılları belli olmıyan zamanlarda kendisinin gördüğü rüyaları, başkalarının rüyalarını, bazı kere rüyayı gören, gördüğünü anlatmadan keşif yoluyla söyleyip yorumlarını bildiren bir kitaptır. Rüyalardan bahsedilirken birçok kişilerin adları da geçer ki bunlar arasında Sultan Üveys, Tohtamış Han, Amir Timur veya Temur yahut da ‘Şal Temur’, yani Temur Leng’in de adları vardır. Son tarih 796 yılını belirtmektedir. Anlaşıyor ki bu kitap, adeta görülen rüyalar ve yorumları, zaman zaman, hatta tarih sırası gözetilmeden kaydedilmek suretiyle Fadl’in ölümüne kadar yazılmış, belki kendisi, belki de sonradan halifelerinden biri tarafından kitap haline konarak tedvin edilmiştir.”⁷

Gölpınarlı, *Nevmnâme*’nin; a) İstanbul Millet Kütüphanesi, Ali Emiri Farsça no:1011 (mecmua içinde vr. 82b-120b)⁸, b) İstanbul Millet Kütüphanesi, Ali Emiri Farsça no:1030 (mecmua içinde

⁶ bkz. Gölpınarlı, *Hurufilik Metinleri Kataloğu*, s.12; Alparslan, Ali, *Câvidân-nâme’nin Nesimî’ye Tesiri* (basılmamış doçentlik tezi), 1967, s. 28-29; Aksu, “Fazlullah-ı Hurufî”, *DİA*, c. XXII, s. 279.

⁷ Gölpınarlı, *Hurûfilik Metinleri Kataloğu*, s. 13.

⁸ Gölpınarlı, *Hurûfilik Metinleri Kataloğu*, s. 76.

vr.1b-38a), c) İstanbul Millet Kütüphanesi, Ali Emiri Farsça no:1032 ve d) Konya Mevlana Müzesi Kütüphanesi no: 1723 olmak üzere dört nüshasından bahseder.⁹ Gölpınarlı'nın nüsha tespitlerinin doğru olduğu anlaşılmaktadır. Ancak söz konusu nüshalardan elimizde kopyası bulunan ilk iki nüshayı incelediğimizde, Gölpınarlı'nın yukarıda bahsettiği Fazlullah'ın gördüğü rüyaların anlatıldığı içeriğin bu eserde olmadığını farkına vardık. Ayrıca ikinci nüshanın (no:1030) hem başında [1b], hem de keleme kaydında [38a] eserin ismi açıkça **Kitab-ı Nevnâme** olarak geçmektedir.¹⁰ Konu üzerine çalışan Usluer de, Gölpınarlı'nın belirttiğinin tersine, bu kitabın Fazlullah'ın hiçbir rüyasından veya hayatından bahsetmediğini, bunun yerine soru-cevap şeklinde Hurûfi görüşlerini açıkladığını ve no:1030'daki nüshanın başında eserin isminin **Kitab-ı Nevnâme** olarak yazıldığını bildirmektedir.¹¹

Bütün bunlar göstermektedir ki Gölpınarlı'nın katalogda dört farklı nüshasını tespit ettiği eser; içeriğinden bahsettiği, Fazlullah'ın gördüğü rüyaları anlatan *Nevmnâme* isimli eser değildir. Dört nüshası bulunan bu eserin adı, no:1030'daki nüshada geçtiği üzere **Nevnâme**'dir ve Fazlullah'ın rüyalarını değil soru-cevap şeklinde Hurufî görüşleri anlatmaktadır.

3. Fazlullah'ın Rüyalarından Bahseden Metin, "*Nevmnâme*"

Gölpınarlı'nın yukarıdaki şekliyle bahsettiği ve Kiya'nın uzun alıntılar yaptığı¹² ve daha sonraki araştırmacıların da kaynak olarak kullandıkları *Nevmnâme* isimli, Fazlullah'ın rüyalarından ve hayatından bahseden metin nerededir?

⁹ Gölpınarlı, **Hurûfilik Metinleri Kataloğu**, s. 82-83.

¹⁰ Bkz. Ballı, **Hurûfiliğin Doğuşu ve Fazlullah Hurufi**, s.73.

¹¹ Usluer, Fatih, **Hurûfilik, İlk Elden Kaynaklarla Doğuşundan İtibaren**, İstanbul, 2009, Kabalcı Yayınevi, s. 53, 55.

¹² Bkz. Kiya, Sadık, **Vejanâme-i Gurgani**, İntişarât-ı Danişgâh-ı Tahran, Tahran 1330, s. 34, 35, 36, 43.

Bu soruyu cevaplayabilmek için¹³ Browne'nin katalogunda incelendiği¹⁴ ve elimizde kopyası bulunan, Cambridge Üniversite Kütüphanesi Ee. 1. 27 'ye kayıtlı 412 varaktan oluşan Fazlullah'ın Cavidannâme-i Kebir'i üzerinde durmamız gerekir. İstinsah tarihi bulunmayan bu yazma eseri diğer Cavidannâme-i Kebir nüshaları ile karşılaştırdığımızda, Cavidannâme metninin 402. varakta sona erdiğini gördük. Bundan sonra Kiya'nın da söylediği gibi 402.-405. varaklar arasında başlığı ve yazarı belli olmayan birkaç sayfalık bir metin, Gürgen lehçesiyle yazılmıştır ve Fazlullah'a ait olması kuvvetle muhtemeldir. Metnin içeriğinde herhangi bir eser ismi geçmesine rağmen Kiya, 405. varaktan itibaren *Nevnâme-i İlahî'nin* başladığını söyler. Bu kanaate de, 405. varakta “لولاك لما خلقت الافلاك” satırının yanına düşülen hâşiyedeki Farsça “*Nevnâme-i İlahî'nin başı şu hadis-i kudsî ile başlamaktadır*” notu sayesinde ulaşmaktadır. Notta açıkça **Nevnâme** ismi geçmesine rağmen, Kiya düştüğü dipnotta, Cambridge Üniversite Kütüphanesi Kataloğundan başka bir yerde bu isme rastlamadığını, bundan dolayı da doğrusunun **Nevnâme** değil *Nevmnâme* olması gerektiğini iddia etmekte¹⁵ ve kendince hâşiyedeki notun yanlışını düzelttiğini zannederek yeni bir hata yapmaktadır.

Aslında Kiya, söz konusu hadis-i kudsî ile başlayan, İstanbul Millet Kütüphanesi, Ali Emirî Farsça, no:1030'daki **Nevnâme** nüshasından haberi olmadığı için bu hataya düşmüş gözükmektedir. Gölpınarlı ise kendi elinde bulunan nüshaları incelemeyen, Kiya'nın isimlendirmesine itimat ederek, onun verdiği içerik bilgisini kullanmış ve elinde dört nüshası bulunan **Nevnâme**'yi, *Nevmnâme* olarak yanlış isimlendirmiştir.

Diğer bir önemli husus da rüyalardan bahseden metnin aslında Kiya'nın ele aldığı 404b'deki hâşiyeden itibaren başlamayıp 406a'da

¹³ Ayr. Bkz. Ballı, **Hurûfiliğin Doğuşu ve Fazlullah Hurufî**, s. 72-75.

¹⁴ Browne, Edward G., **A Catalogue of the Persian Manuscripts in the Library of the University of Cambridge**, Cambridge at the University Press, London, 1896, s. 69.

¹⁵ Kiya, **Vejanâme-i Gürgenî**, s. 42-43.

başlıyor olmasıdır. Ayrıca elimizde bulunan, Cavidannâme'nin iki farklı nüshasında da rüyalardan bahseden metin mevcut olup, burada da *Nevmnâme* ismi geçmemektedir.¹⁶ Görebildiğimiz kadarıyla Hurûfi kaynaklarda adından bahsedilmeyen *Nevmnâme* ismi, Kiya'nın bilgi eksikliğine dayanarak yaptığı şahsi tasarrufundan haten ortaya çıkmış ve Gölpinarlı'nın dikkatsizliği sayesinde bu yanlış yeni bir boyut kazanmıştır.

Sonuç olarak diyebiliriz ki, Fazlullah'ın aslında, rüyalarını ve hayatından kesitleri anlatan *Nevmnâme* isimli müstakil bir eseri yoktur. Onun yerine Gürkan lehçesiyle değil de klasik Farsça ile yazılmış Hurûfi görüşleri soru cevap şeklinde anlatan **Nevnâme** isimli bir eseri vardır. Cambridge Üniversitesi Kütüphanesindeki Cavidannâme nüshasının sonunda (ve bundan başka iki farklı Cavidannâme nüshasında da) bulunan altı varak uzunluğundaki Fazlullah'ın rüyalarından ve hayatından bahseden metin, sehven *Nevmnâme* olarak isimlendirilmiş ve son dönem araştırmacılar tarafından sıkça kullanılmıştır. Buraya kadar anlatmaya çalıştığımız ayırım sağlandıktan sonra bu metnin isminin *Nevmnâme* olarak kalmasında kanaatimizce bir beis yoktur. Söz konusu metin, Fazlullah'ın hayatından ve çeşitli zamanlarda gördüğü rüyalardan bahsetmektedir. Gürkan lehçesiyle yazılmış olan metnin kim tarafından kaleme alındığı bilinmemekte olup üslubu açısından Cavidannâme ile benzeşmektedir.

4. *Nevmnâme*'nin Mahiyeti ve Önemi

Nevmnâme, Fazlullah'ın hayatının son on yılı hakkında değerli bilgiler içermektedir. Fazlullah'ın görmüş olduğu bu rüyaların bazılarının tarihleri ve görüldükleri yerler kaydedilmiştir. Tarihleri verilen rüyalar Şafer 786/Mart 1384 [vr. 466a] ile 24 Cemaziyelahir 796/26 Nisan 1394 [vr. 465a] zaman aralığındadır. Bu esnada Faz-

¹⁶ Bkz. Fazlullah, **Cavidannâme**, Milli Kütüphane, Ankara, Adnan Ötügen İl Halk Kütüphanesi, 06 Hk 502, vr. 462b-473b.

lullah, Estarabâd, Bakü, Burucerd, Damğan, İsfehan, Harezm ve Tebriz gibi şehirleri dolaşmaya devam etmektedir.

Rüyaların içeriğine gelince, epey farklı konuları hâvi gözükmektedir. Rüya anlatımlarında adı geçen bilindik isimleri şunlardır: Hz. Âdem, Hz. İbrahim, Hz. Musa, Hz. Süleyman, Hz. İsa, Hz. Muhammed, Zülkarneyn, Havariler, Yunan Filozofları, Büyük İskender, Hz. Ali, Hz. Hüseyin ve on iki imam.

Özellikle Hz. İsa [vr. 465a, 466b-467a], Hz. Muhammed [vr. 465a-b] Hz. Ali [vr. 470a], Hz. Hüseyin [vr. 463a] ve on iki imamın [vr. 466a] görüldüğü rüyaların anlatımları; Fazlullah'ın *Mehdi'nin de Mesih'in de kendisinin olduğu görüşüne*¹⁷ kaynaklık etmektedir. Buna benzer bulunabilecek örnekler, rüyanın bilgi kaynağı olarak Hurufilik için önemini ispatlamaktadır. Böylece, *Nevmnâme* sayesinde Fazlullah'ın bazı yorumlarının kaynağını tespit etmek mümkün olabilir.

5. *Nevmnâme* Metninin Tahkiki ve Tercümesi

Nevmnâme metni tespit edebildiğimiz şu üç Cavidannâme nüshasının sonunda yer almaktadır:

a. **[CMB]** Cavidan-ı Kebir, Cambridge Üniversite Kütüphanesi Ee. 1. 27, istinsah tarihsiz. [*Nevmnâme*: 406a-411b].

b. **[BSL]** Cavidannâme, Universitätsbibliothek Basel, M VI 72, istinsah tarihi Rebiülahir 1077/ Ekim 1666, [*Nevmnâme*: 334a-339a].

c. **[ANK]** Cavidannâme, Milli Kütüphane, Ankara, Adnan Ötüken İl Halk Kütüphanesi, 06 Hk 502, istinsah tarihi 1095/1683-1684, [*Nevmnâme*: 462b-471a].

Metnin tahkik ve tespitini yaparken, ilk defa bizim keşfettiğimiz [ANK] nüshasını esas aldık. Bu nüshanın yazı karakterinin elverişliliği, diğer iki nüshadan farklılığı ve Gürgan lehçesine uygunluğu

¹⁷ Bkz. Ballı, **Hurûfiliğin Doğuşu ve Fazlullah Hurufi**, s.135-143.

bizi buna itti. Metnin tespiti sırasında diğer iki nüshanın farklılıklarını dipnotlarda belirttik.

Bizden önce *Nevmnâme* üzerine çalışma yapanlardan da bahsetmek gerekirse;

a. Browne, [CMB] nüshasından hazırlamış olduğu katalogda bahsetmiştir. Hatta bazı rüyaların metinlerini de kataloga almıştır.¹⁸

b. Kiya, [CMB] nüshasından bazı bölümlerin klasik Farsça karşılıklarını vererek eklemelerle yayınlamıştır.¹⁹

c. Ritter, Hurufilik üzerine yazdığı makalesinde, özellikle Fazlullah'ın hayatı hakkında bilgi verirken [BSL] nüshasındaki *Nevmnâme* metnini kullanmıştır.²⁰

d. Mir-Kasimov, ise diğer üç çalışmaya göre daha kapsamlı bir çalışma yapmıştır.²¹ [CMB] nüshasındaki *Nevnâme* metninin tamamını, Kiya'nın notlarından faydalanarak yayınlamıştır. Bu çalışma *Nevmnâme*'nin Fransızca tercümesini de içermektedir.

Metnin, artık kullanılmayan Gürgen lehçesinde, anlaşılmasını zorlaştıracak bağlamdan kopuk kısa notlar halinde yazılmış olması tercüme yapmayı zorlaştırırsa da diğer Hurûfi metinlerle yaptığımız karşılaştırmalarla bu zorluğu aşmaya çalıştık.

5.1. *Nevmnâme*'nin Türkçe Tercümesi

462b

Cemaziye'l-Ahir ayında Cezire'de rüyada gökyüzünde ikizler burcundaki yıldızlara bakarken onları insan suretinde hissettiğimi gördüm.

¹⁸ Browne, **A Catalogue of the Persian Manuscripts in the Library of the University of Cambridge**, s. 83-86.

¹⁹ Kiya, **Vejanâme-i Gürgenî**, s. 236-246.

²⁰ Ritter, Helmut, "Studien zur Geschichte der islamischen Frömmigkeit, II. Die Anfänge der Hurûfi Sekte", **Oriens**, 1954, vol. 7, No. 1.

²¹ Mir-Kasimov, Orkhan, "Le "Journal des rêves" de Faḍlallāh Astarābādi : édition et traduction annotée", **Studia Iranica** 38/2 (2009), s. 249-304.

798 yılının Rebiü'l-Ahir ayının 9. günü, Pazar gecesi Tokçi mamesinde rüyada, devlet sarığını (yönetme gücünü) başımdan aldıklarını gördüm. Daha önce başka bir yerde bu mevzudan bahsetmiştim.

Rüyada, gökyüzünde nur hattıyla (ışıkla) “Eşhedü en-lâilâhe il-lâhlah ve eşhedü enne muhammeden resulü Allah (kelime-i şahadet) yazılmış olduğunu gördüm.

463a

Başka sefer, Resul'ü narenciye ağacının altında gördüm. Selam verdim ve o yıldızdan bahsettim.

İsfahan'da rüyamda gördüm. Galiba İbrahim hutbe okuyordu. Bahçenin bir köşesinde gökler yaratılmadan önceki zamanlardan bahsediyordu.

Süleyman (a.s.)'i gördüm. Sonra gökyüzünden bir ses geldi ve sahabelerden birini gökyüzüne çağırdılar.

Hüseyin b. Ali (a.s.)'yi gördüm; bana, benle ve ümmetimle ittifak yap dedi.

Enbiyanın ruhlarını rüyada gördüm. 124 bin peygamberin hepsi yüzlerini doğu tarafına çevirmişti.

Pir Paşa'yı rüyada gördüm. O sanki bir bahçede ve[ya] su yatağında (dere) idi. Başını ve yüzünü kandan yıkıyor ve temizliyordu. Molla-i Nehruc? Hacı Fahreddin'i istedi. Kendisiyle bir hayli konuştular.

Rüyada, yedi renkli ipekten olduğunu sandığım oldukça azametli bir çadır gördüm. Develerin çekip götüremediği sütunları ve büyük direkleri vardı.

Rüyamda gökyüzünü apaçık gördüm ve bir zaman sonra bisada?? dönüştü.

[Rüyamda] Esterabad'ın?? etrafında daire çizip dolaşan bir ferisahlık yıldız gördüm. Ben onun ortasında Kâbe'nin olduğunu fark ettim. Bundan dolayı Kâbe sağ tarafa alınarak tavaf edilir.

Sanki İsfahan'da idim. Bıyıkları yeni terlemiş, sakalsız çok sayıda genç gördüm. Onlara bir alaka duymadım, kendimi eşya ile ilgilendirmiş gibi hissettim. Muayyen zabıta?? kaidesi uyarınca onların eşyaya mukabil geldiğini anladım.

Rüyamda şunu gördüm ve hissettim: “Konular tefsir edilip anlaşılmaya başlayınca ‘kin’in?? ortaya çıkma vakti de gelecek. Zira ilim beni anlamaya başlayacak. (Benim söylediklerimin doğruluğu anlaşılınca bana kin duyacaklar??)

Kendimi Girdkuh hisarında gördüm. Küçük bir tepe üzerinde de iki ev gördüm. Onların kapıları kapalı idi. Mecdeddin o kapalı kapılardan birisini açtığı anda orada Seyyid Taceddin'i gördüm.

Rüyada Toktamış Han'ı gördüm. Kendi kendime, padişahın kızını isteyeyim, dedim. Bu sırada bir oğlan belirdi.??

463b

Bu oğlan aracı olur diye düşündüm?? Buradan (Toktamış Han'ın) saray halkının miskin kişilerden oluştuğunu (saray halkının durumun iyi olmadığını) anladım. Büyük bir havuz gördüm. Sanki Seyyid Taceddin'i orada oturuyor gördüm. Bir dervişler grubu gördüm. Her birine ya da bazısına iki kaşıktan fazla yememelerini emrettim.

Sokak arasında bir çınar gördüm. Bahçenin dışından ona doğru bir su akıyordu. Orada büyük bir imaret vardı. Ben de, Nebi'nin imar ettiği o bina gibi Kur'ân ile bir bina inşa edeyim?? ve o bina dünyada yüz bin sene kalsın, istedim.

Tertemiz kalpli ve ihlâslı üç yaşlı adam gördüm. O üç kişiden biri ben idim. Diğerinin de Mevlana Kemaleddin Üstad olduğunu sanıyorum. Allah'ın bana bir oğlan verdiğini görüyordum. Zann-ı galibime göre o, Selamullah'ın annesinden idi ve [çocuk] Selamullah'tan başkası değildi. Ben, rüyada, bu zamanda İbrahim gibi çocuğunu kurban etmeyi düşünen kimse kalmadığından onu kurban etmem gerektiğini düşünüyordum.

O bahçede ağaçların ve dalların üstünden uçuyordum. Cennetin o ağaçların altında olduğunu biliyordum.

Bahsi daha önce geçen Mevlana Mahmud'un bu dünyada eşi benzeri olmayan bir âlim olduğunu hissettim ve cisimsiz ve cisimsiz bir şekilde bunu tam anlamıyla (büyük bir lezzetle) idrak ettim. Rüyalarda "Ve la tehsebennellezine katilu" ayetini okuduğunu gördüm. Kadın ve erkelerin onu nasıl işittiklerini anlamadım ve bu okuyanın halkın beklentisi olduğunu fark etmedim.?? Bunu duyan insanlar, okuyana, bu dünya nasıl oluyor da hiç ilginizi çekmiyor ve ona alaka duymuyorsunuz diye soruyorlardı.

Zilhicce ayının 11. günü Tohçi'de rüyada Yusuf Damgani'yi gördüm. O, bana, rüyamda 70 kez Kur'an'ın sahibi falanca kişidir diye gördüm diyordu.

Halife olan Adem'e secde etmek hususunda [şu rüyayı] gördüm. Allah'ın zâtına secde etmeye herkes layık olmadığından, O'nun hali-fesine secde etmek gerekir. "Rabbinin huzurunda duracağından korkan kimseye iki cennet vardır" ayeti (Rahman, 55/46) onu kâim-i makamı (vekili) kıldığına delildir.

Başka bir zaman da şu bahsin tartışıldığını gördüm: Bütün şeyler mi Adem'in mazharıdır yahut Adem mi bütün şeylerin mazharıdır. Yani kendi kendime, her şey mi Adem'de gösterildi yahut Adem mi her şeyde gösterildi, diyordum.

464a

Gördüm ve hangi kelime daha faziletlidir diye sual ettim. 32 kelime diye cevap verdi, yani en son nihai kelime (söz) 32'dir. "Lem yesbiku mine'n-nübüvveti illa el-mübeşşirat" diye rivayet olunur. Eğer 50 bin olursa, eğer 60 bin olursa, eğer 30 bin olursa ve eğer bin olursa, 28 ile 32 ve 28 ile 32 (nin katları) olmakla akid tamam olur.

Gündüz (uyanıkken) Allah Teala'nın hattıyla Ali b. Ebi Talib ismini yazığını gördüm.

Bismillahirrahmanirrahim. Bakü'de olduğum günlerde rüyada şunu gördüm: Allah'ın evi, Esterabad'daki Rudbâr'da idi. Buradaki hamamda çalışan çok sayıda hamamcı vardı. Ben o evin içinde ayakta dikiliyordum. İnsanlarla gayet hararetle bir şekilde konuş-

yordum. Bu evin etrafını niçin yedi kez tavaf ettiğinizi ben ortaya çıkardım. Bu evin içinde niçin 17 rekat namaz kıldığınızı sizin için ben ortaya çıkardım. Biz ve herkes kulapoşt (bele kadar olan yünden giysi) giymiştik ve hem de gayet samimi bir şekilde aynı safta idik.

Bismillahirrahmanirrahim. Muharrem ayının 24'ünde Pazar gecesi hayalimden şunlar geçiyordu. Ben bir şehirde idim. Bu şehirde gayet hızlı ve çevik bir at vardı. Onun saadet ve devlet (talih) kaynağı olduğu biliniyordu. Ben, onun benim kapıma gelmek istediğini biliyordum. Onun benim evime geleceğini ve benim kapımı çalacağını biliyordum. Ben sırtımı ve sağ omuzumu evime yaslamıştım. Elimde çekiç veya ona benzer bir şey vardı. O hızlı ve çevik at bana gelse diye aklımdan geçiriyordum. Bu esnada o at geldi ve kapalı kapıya vurdu. Kapının altında bir tahta vardı ve kapı açılmıyordu. Bu halde iken birisi [Büyük] İskender'in şöyle dediğini haber verdi:

464b

Devlet ve saadet kaynağı olan bu at kimin kapısına varırsa, o kişinin ilmi ve fikri çok büyüktür, lakin kendisi bu durumunun farkında değildir.

Emir Timur namaz kılıyordu. Ben de onunla namaz kılıyordum. Onun seccadesini dervişler için serdim.

Bismillahirrahmanirrahim. 793 senesinin Rebiülevvel ayının son Pazartesi gecesi, sabaha doğru Vâkıa'da rüya gördüm. Bir şahıs şu beyit ve kelimeleri okuyordu: "Bu dünyanın memlukunu (kölesini) öldürüyorlar ve öldürsünler. Bu gece kıyamet mektubunu yazmışlar ve yazıyorlar."

Bir şahsı rüyamda şöyle derken gördüm: Allah'ın sağ eli açık ve sol eli kapalıydı. Padişahlar Allah'ın kürsüsünün arkasında duruyorlardı. Ben, arşı ve kürsü arkasında duran padişahları hissettim.

Bismillahirrahmanirrahim. Safer ayının 3. günü Pazartesi gecesi Bakü'de bir camide rüya gördüm. Orada bir künbed (kubbe) vardı ve ona büyük ipler bağlanmıştı. Birisi, Emir Timur ve oğlu Yedi İk-

lim'den bahsediyordu. Onların yedi iklim üzerinde hükümran olduğunu anlatıyordu.

Burucerd'de bir gece rüyada bütün dünya nimetlerini ve lezzetlerini terk edip gittiğimi gördüm.

Bismillahirrahmanirrahim. Bir gece Cezire'de rüyada Şeyh Mansur'un şunu okuduğunu gördüm: "Muhakkak ki Allah indinde ayıların sayısı 12'dir." (Tevbe, 9/36) Allah'ın kitabındaki bu 12 aylık insanın yüzüne 12 hat çizilmiştir. Bunları Allah çizmiştir. İşte O'nun 12 ayı budur. Bu 12 hattın biri kaştır ve biri de kaşın kuyruğudur.

Bismillahirrahmanirrahim. Cezire'de rüyada güneş batarken kendimi bir yolda gördüm. Bu bir kıyamet alameti idi. Kimsenin imanının kendine faydası yoktu. O gece kendimi kaybetmiş bir halde bir tarafa doğru gittim. Bir cemaate rastladım ve onlara 'Seyyid Şemseddin sizi çağırıyor' dedim.

465a

Bu esnada güneş batmak üzere idi. Yolda ben şu beyti okuyordum –aşağı yukarı bir kelimenin değişmiş olması imkân dâhilindedir-: Kıyamet sabahı geldi çattı, kıyamet günü erişti; kıyamet kösünü çaldılar, kıyamet sabahı geldi çattı. Bu vakıa 796 senesinin Cemaziyelahir ayınının 24. günü Pazar gecesi meydana geldi. Kimsenin imanının kendine faydası olmayacağını biliyordum.

Bismillahirrahmanirrahim. Cezire'de rüyada kendimi şunu biliyor ve söylüyor iken veya başka birisi söylüyor iken gördüm. Zülkarneyn, Şeyh Hasan Baba'nın muhalefetine dayanamıyor?? Bundan dolayı Zülkarneyn'e muhalefet etmemeliyiz?? Zülkarneyn'in halısının orada serili olduğunu görmüştüm.

Burucerd'de iken rüyada bir adam ile şeytan arasında bin fersah mesafe olduğunu gördüm.

Hezaregiri'de idim. Rüyada Allah hakkında konuşuyordum ve "Sen zulüm yapma, Allah zalim değildir ve cebr etmez. Allah tektir, ortağı yoktur." diyordum.

Vakıa'da kendimi büyük bir nehirde iken gördüm. Orada pek çok büyük ve yaşlı ağaç vardı. Ubeyd'i karpuz tohumu ekerken gördüm.?? Melik İzzeddin'in hükümdarlığından pişmandır (memnun değildir). Bu esnada (Ubeyd) huri ve meleklerin gökyüzünden başlarını çıkarıp yardıma gelmelerini istiyordu. Ben de İsa ile ittifak ettiğimi söyledim. Bu sırada kendimi Hüseyin zannediyordum ve aynı zamanda İsa olarak biliyordum. Dünyadan çıkarken (ölünce) sağ tarafa doğru gideceğimi sanıyordum. Dünya İsa ve Hüseyin'e kalmadı ey kâfirler, dünya size de kalmayacak, diyordum. İsa gökyüzünden eli meleğin kanatları üzerinde gelecek ve her yerde namazdan haber verecek. İsa'dan sonra Muhammed gökyüzünden gelecek (diyordum).

465b

Kendim için bu yerin altında bir yer yaptım. Makamım orası olduğunu biliyorum. Buraya gittiğimde, "Ey Rabbim! Beni bereketli bir yere kondur. Sen, konuk edenlerin en hayırlısısın." (Mü'minün, 23/29) ayetini okuyarak kendi akıbetimi düşünüyorum.

Harizm'de iken rüyada gördüm. Esterabad'da Telar'da oturmışum. Oraya bir mektup koymuşlardı. Aldım ve açtım. Zann-ı gâlibimce mektup iki parça idi. Mektubun çevresinde kırmızı renkli bir yazı vardı. Şah Üveys'e ait olan mektup, Emir Veli'ye yazılmıştı. Birkaç hikâyeden sonra mektup Arapça olarak şöyle devam ediyordu: Bismillahirrahmanirrahim. Muhakkak ki ben Allah'ı 11 vücut ve şerefli nefis olarak gördüm. Ben onların on ikincisi idim. Öyleyse Veli ile on dört oluyor. Huve'l-evvelin. O, halis olarak derya faslı, dört havuz, tesbih eden su, ruhanî yılanlardır. Rasulullah zamanından kalan o yılanı parçalamak. Korkunç deniz. Kökü sünnet etmek. Adem'in cennetteki makamı. Hilkat makamını keşfetmek. Yeşil ay. Şakk-ı kamer. Ay'ın parçalanması. Meşhur yıldızlar. Rasülün sözü. Bütün yıldızların ayın ederek dolaşması. Beden, ilim ve gitmek. Yaratılmış elbisesi içindeki melekler tarafından taşınan göğün sütunları ve zeytin ağacı. El ve bütün felek. Allah'a teveccüh etmek (yönelmek). Her türlü işten el çekmek. Evine götürdüğü ekmeği kendi kılıcı bilmek. Gülümseyen nuru başının üzerinde dön-

dürmek. Güneş ve nur ona aksettiğinde ölmesi. İnsanlar beni istemesi ve beni bulup çağırması. Muhammed'e inanmak. Diğer elemli işaretler. El ve Musa. Semavî Kitap ve ölümsüzlük. Benim ceviz ağacının yakınında gerçekleşen hikâyem. Falanın falana tabi olduğu gecede okumak (davette bulunmak),

466a

ve onu kırmak. Arapça söyleyerek dinin noksanlığını gidermek ve kendi kendimle konuşmak. Havarilerin kılıcının kırılması. Burak ve kutsal mirac. Serçenin dile gelip konuşması. Eğer ben hikmetli ilmi Yunan filozoflarından almış olsaydım, benim gözüm yıldırım gibi şimşekler çakarak bakardı. Karga ve Hüdhd. Süleyman'ın tahtı meydandaki bir çınarın yakınında idi. Hüseyin'in ruhu ve diğerleri. Bir çekirdeği çıkartıp kırdığımı ve yediğimi bildim. Cismin dört ciheti. Hüseyin'e ait olan kesik baş, Kabe ve Hüseyin'in kararı. Benim, o ağaca ilk varan kişi olduğumu söylüyordum. Enbiyanın ve evliyanın ağacı. Kem?? hakkındaki ceviz ağacı. İlk pir ve son genç.

Bir gün insanların beni rüyada Muhammed sûretinde gördüklerini ve bundan emin olduklarını hissettim.

Ben onunla bahçede iken rahmet ve bereketine sığınarak altı yüz bin ateş gibi [parlayan] mızrak istedim. İstedğim her şeyi bana verdi. Cennetin kapısını açık gördüm ve yüzümü eşiğine koydum. Hiç bir peygamberin buna nail olamadığına, sadece benim bu makama eriştiğime imanım tamdı. Çünkü ben on iki imamı biliyordum.

Kendimi karpuz çekirdeği zannettim. Gökyüzüne gitmek istedim. Orada Zülfikar'ı Bağdad nehrinde gördüm. Benim yanında da bir kılıç vardı. Yeşil yüce saray. Ulûhiyet ateşi. Altın iğne. Henüz hiç kimsenin gitmediği bir bahçe gördüm. Nihayetsiz derecede büyük ve camdan ev. Su niteliği olmayan yağmur.

Sufiler bahçesinde 786 yılı Safer ayının başında bir rüya gördüm. Ömer-i Sultaniyye'yi öldürmek istiyordular. Bir grup beni [de] öldürmeye niyetlendiler. Ben bunu bilmeme rağmen bilmezlikten geldim.

466b

Birisi bana, hamam eşyalarını al ve Hacı'nın olduğu hamama git, dedi. O an, bana kastetmek ve beni öldürmek istediklerini anladım. Beni bağlayıp başımı bedenimden ayıracaklardı. Dervişlerden bazısını gördüm. Çok çaresiz ve üzüntü içinde idiler. Dervişe tevek-kül etmesini söyledim. Herkes işinin peşine düşsün, yani kendi işini (vazifesini) yerine getirsin dedim. Ben kendimi dervişlere üzülme-
yince seslendiğimi görüyordum. Yani nasıl İsa gelmek üzere gitti, ben de geleceğim ve bazı şeyleri zâhir kılacağım. Onların bu makul [söz-
lere] inanmadıklarını biliyordum. Bu kıssa vukua geldikten sonra, dervişler niçin Emir Şems'e bu olayı söylediler ve kendisini gafil duruma düşürdüler, yani gafletini ortaya çıkardılar diye Ömer'in halka (dervişlere) hakaret ettiğini gördüm. Bu sırada Emir Şems'in şöyle dediğini gördüm. Ey Mevlana! Onlardan biri bir katildir ve beni o öldürmüştür. Bundan sonra Ubeyd'in iddiacıların tarafını tuttuğunu gördüm. Zira beni öldürdüklerini düşünüyorlar ve dervişlerin de böyle [düşündüklerini] sanıyorlardı. Hiç biri o yüzden öldürüldüğümde şüphe etmiyordu. Dervişlerin yanına geldim. Ansızın gelen bir misafir derviş gördüm. Ok ve yayı vardı. Yanındaki okları yere bıraktı ve cenk etmeye başladı. Abdurrahim'i de ok ve yayı olduğu halde gördüm. Bundan sonra Kemaleddin gelip durdu. Katledilmemden dolayı çok üzgündü ve şöyle diyordu: "Sabredin! Filan peygamber kitabında şöyle bir gerçek haber vermiştir: "Hiç bir kâfir asla iyi bir halde ölmeyecek, yani istenmeyen bir halde ölecek." Ben bunun anlamının, halkın muradının beni öldürmek olduğunu biliyordum.

467a

Lakin bundan sonra Kemaleddin'i benim hayatta kalmam için dua ederken gördüm. Bu esnada ansızın dua başladı ve baş niyazcı olan biri Kemaleddin'i andı.?? Ben bunun gerçekleşeceğini ve benim hayatta olduğumu ve bunu göreceğimi anladım. Bu durumda iken şu sözleri söylüyordum: "Bugün dua günüdür. Bugün Allah'ın duaları kabul edeceği gündür. Neredesiniz benim gençlerim? Neredesiniz benim ümitlilerim? Neredesiniz benim ümitsizlerim? Geleceğimi

biliyordum.” Bu dua sırasında uykudan uyandım ve Musa’nın asasını düşündüm. Nil nehri ve Firavun’un başına gelen şey. Bütün bunları göreceğimi biliyordum. O makamda şu yeri tasavvur ettim: Kurban edilip taş taş üstüne konmuş bir koçun postu, üzerimdeki elbisenin altında kuru halde yıkanmış idi yahut onu elbisenin üstüne veya altına giyinmiş idim.

Damğan’da gördüğüm rüyada açık olarak şunu gördüm: Bir şahıs şöyle diyordu: “Ben rüyamda seni gördüm. Senin 140 çocuğun vardı ve her birinde iki tane Zülfikar vardı.

Keten bezinden dokunmuş fevkalade beyaz, mektup gibi rulo halinde bir şey gördüm. Birileri bunu açmak istedikleri vakit kumaş hayli sert oluyordu. Kumaş gayet beyaz ve sert idi. Onu açmak isteyen herkes bu hususta başarısız oldu ve kalakaldı. Bir an onun hiç açılmadığını fark ettim. Hiç kimse onu açmayı becerememişti. Nihayet ben zor zahmet onu açtım. Kumaşın sonunda bir yazı görüldü. Ben onu okudum.

Türkçe olarak Kur’ân okuyan Türklerden bir grup gördüm. Ben, onların Türkçe olarak okudukları Kur’an’ın bu olduğunu biliyordum. Bu durumda iken ben yüksek bir yere oturdum. Onlar da yanıma sokuldular. Ben sağ tarafıma doğru döndüm ve Türkçe olarak Kur’ân okudum.

Damğan’da rüyada açık olarak şunu hayal ettim. Ben ve bütün eşya bir iğne gibi idik. Namaz ise onu iğnenin deliği gibi idi.

467b

Ben Hezaregiri’de olduğum vakit şunu gördüm: Derviş Kemaleddin Semerkand’a gidiyordu. Rüyada, Derviş Kemaleddin’in geldiğini ve bana şunu söylediğini gördüm: Sen ne zaman ata binip başka memleketlere doğru gideceksin. Irak tarafına ve o taraflara gidersen, hiç kimsenin sana muhalefet etmeyeceğini biliyorum. Orada kimse seninle uğraşmaz. Oradakiler senin huzuruna gelirler ve sana baskı yapmazlar.

Rüyada şöyle gördüm: Ben Esterabad’ın Rudbar yolunda idim. Yolda huruf-i mukata’a bana görüldü. Kendim olduğumu biliyor-

dum, fakat hacerandan?? dolayı olduğunu bilmiyordum. Peşimden iki kişi geliyordu. Onlar ayın devretmesini gözlüyorlar ve ayın devretmesini gözlemekten bahsediyorlardı. Yine [bahsettiklerinin] ben olduğumu anladım. Yani ben ay gibi parlak bir şeydim demek istiyorum.

Yemen denizinin dibinden çıkan ateş hakkındaki hadisi okuyunca, o ateşin musallûn için olduğunu anladım. Hadisten ya da hadis hakkında yazılmış olan şeylerden Yemen denizinin Rum denizi olduğunu anladım.

Geç vakit uyuduğumda rüyada Abdülkadir'i gördüm. Ona halhاللların izzetlisi Rum diyarındaki gençlerdir diyordum.

Rüyada ben kendimi bir yerde iken gördüm. O yerde sakalsız Hıristiyan bir genç ile annesi vardı. O sakalsız genç kırmızı çehreli idi. Bana Yemenliler hakkında bir şeyler soruyordu.?? 12 tane daisi (havarisi) bulunduğunu söylüyordu. Ben kendisinden makamını bana vermesini istiyordum. Ben onu huruç (ayaklanma) için Bakü'ye davet ettim. O, bana, rüyasında benim kendisine hidayet ettiğimi, hatta pek çok kişiyi Müslüman ve Muhammedi kıldığımı söyledi. Ben, Seyyid Taceddin ve dervişler bu konuşmaya yetişsinler diye sözü uzatmayı istiyordum.

468a

Yüksek bir yerde oturmuş olan bu Rumî adam, pamuk ve bulgurdan bahsediyordu. Bizim bulunduğumuz yerin bir tarafında büyük ağaçlar vardı. "Kelimetullah" ve "ruhullah" hakkında konuşuyorduk. Rum diyarında idik.

Kendimi [Büyük] İskender'in imaretinde gördüm. [Bir an] Muhammed'i de o imarete bir tarafa gidiyorken gördüğümü sandım.

Seyyid İmadeddin'e kağıt (mektub) gelmeden önce ben onu rüyamda görmüştüm. Mektup bir delikte ya da boşlukta idi. Mektubun girişinde Adem'in başı (yüzü) görünüyordu. Buradan velayeti (hilafeti) Seyyid İmadeddin'e vermem gerektiğini anladım.

Rüyada, Mısır'daki birkaç kişinin benim marifetime inandıklarını gördüm. Rüyada, açık olarak önde gelenlerin de bu ilimde (konuda) halka öncülük ettiklerini gördüm.

Hezaregiri'de iken Hacı Hasan Saverih'in rüyasını anlattığı bir kağıt (mektup) yazdığını gördüm. Rüyasında otuz tane büyük arı kovanı ve iki tane küçük arı kovanı görmüş. Bundan sonra da bu kovanların cinlerle dolu olduğunu görüyordum diye yazmış.

Rüyada ben insanlar birbirlerinin kanını dökmesinler diye tevil yapıyordum. Dervişlerin en ulusunu Telhan'da içinde tac ve inci gibi kıymetli şeylerin bulunduğu bir mescidde gördüm. Mevlana Mecdeddin'in bir yerden benim için acayip bir hatla bir hadis (söz) yazmış olduğunu gördüm. Okuduğumda hadisin manasının şu olduğunu gördüm: "Ancak sakallı ve bıyıklı insanlar bağışlanır."

Ömer'in bir kağıt getirdiğini gördüm. Bu kağıt çok temiz ve beyaz idi. Ömer'in adı kağıdın sağ tarafına doğru yazılmıştı. Sanki altın renkli mürekkeple orada Cebrail'in ve mülk ve melekûtun adı da yazılmıştı. Herhalde o kağıtta her biri Ömer isminin etrafında uzak ve yakın olarak iki ya da üç defa yazılmıştı.

468b

Nebilerin gizli olan elest sırrını ben zâhir kılmak istedim. Onlar da bunu Damğan'da yap dediler. Ben bu rüyayı [7]89 senesinde nübüvvet evinde iken gördüm.

Tebriz'de bayram gecesi [gördüğüm rüyada], bayramı kutlamak için Meşhed-i Mübarek'te nekkare (küçük davul) çalıyorlardı. Ben, benim için çaldıklarını ve yapılan bayramın benim için olduğunu biliyordum. Yine o gece havariler hakkında bir rüya gördüm.

Damğan'da gördüm. Şehrin ana kapısında düşünüyordum ki şehrin 14 kapısı var. Her bir kapıda bir imarethane var. Her bir imarethaneden yolcular faydalanıyorlar. Herkes için üç gün ücretsiz konaklama izni var. Kim isterse gelip orada konaklayabiliyor.

Ben, sağ tarafıma oturmuş olan Hıristiyana şöyle sual ettim: Allah'tan, önce söz (sâdır oldu) geldi. O halde o söz Allah mıdır? Konuştuğumuz bu söz, o söz müdür? O şöyle dedi: Fazl, kıyamet günü

büyük bir kürsüye nazil olacak olan bir nurdur. O nur ve o söz olacak diye hissettim. Verdiğim her bir alamet çeşitli şekillerde ortaya çıkabilir.

Ramazan ayında Tebriz'de idim. Uykuya daldım ve bir rüya gördüm. Mevlana Mecdeddin bana şöyle diyordu: Benim sağ tarafımda dikil. Ben yürüdüğümde sen de benimle birlikte yürü ki Ali büyüklük tahtında daha da yücelsin.

Rüyada sufilerin arasında olduğumu gördüm. Pazara girdiğim ilk anda orada aç bir kavim gördüm. Bir tanıdık rast gelsin istiyordum, çünkü benim yanımda yenebilecek bir şey yoktu. Birden bire kendimi gördüm ve bundan sonra yemek yemeği, su içmeyi, lezzetleri ve şehvetleri terk ederek her türlü şeye karşı tam bir müstağnilik kazandığımı fark ettim. Rüyada olduğumu biliyordum. Bir müddet yemeği terk eden kişinin, her iki

469a

dünyada da nihayetsiz bir aleme ulaşacağını biliyordum. İnsan buna nail olabilir ve bu kimse, ondan daha yüce ve yüksek bir yerin olmadığı yüce bir makama erişmiş bir insan olur. İdrak, o makamın yüceliğini anlamakta yetersiz kalır. Diğer taraftan o âlemi idrak etmeyi murad edenler için bir rehber de yoktur. İşte ben, insanları o makama çıkarıp bıraktım ve kendim daha yüksek bir makama çıktım. Yine eğer ben dünya lezzetlerini terk edip dünya ile alakayı kesebilsem, şahsımda müstağniliği tüm yönleriyle tamamlanmış olarak müşahede edeceğimi biliyordum.

Bahçede iken büyük bir makam gördüm. Orası emniyet makamı idi. Zannederim Muhammed'in makamıydı.

786 senesi Cemaziyelevvel ayının başlarında bir padişahın kendi oğluna üç nasihat ve öğüt verdiğini gördüm. 1. Topraklarının kırmızı olmasına dikkat etmelisin. 2. Taliplerinin çok olmasına dikkat etmelisin. 3. Zann-ı galibime göre elinin açık olmasına dikkat etmelisin. Bundan sonra tekrar gördüm. Sanırım gördüğüm kişi Hz. Davud idi. O kendi oğluna nasihat veriyordu. Benim rüya hakkındaki tevilim şöyle idi: 1. Toprağın kırmızı olmalı demek, kan akıtmalısın

demektir. 2. Talibin çok olmalı demek, askerinin çok olmalı demektir. 3. Elin açık olmalı demek, cömert olmalısın demektir. Bu esnada sağ elimi açtığımı gördüm. Bundan sonra zannediyorum ki bu rüyayı (rüyada) kendi dervişlerime anlatıyordum ve bu sırada da onlar için tevilde bulunuyordum.

Zilhicce ayında elbisemin beyaz, gayet temiz yıkanmış ve serilmiş olduğunu gördüm. Ben, benim elbisem olduğunu biliyordum ve bunun Mehdi'nin elbisesi olduğunu biliyordum. İmam, yani onun ben olduğumu biliyordum.

Rüyada gördüm. Bir şahsın şöyle dediğini gördüm diyordum: Nebiler Hak ile hesap ederek insanları sağa ve sola yönlendiriyorlar. Bundan sonra falan kişinin Kayser (Bizans)'e doğru gittiğini gördüm.

Rüyada kitap okuduğumu gördüm. Orada şöyle bir söz vardı.

469b

Bir peygamber gibi Firavun'un boğulduğu o yolda (Kızıldeniz) gidiyordum. Musa 14 kez "Bismillahirrahmanirrahim" diyordu.

Rüyada gayet gayet gayet parlak ve berrak bir nur gördüm. Sanki bu nur Esterabad'da Mevlana Kıvamuddin'in evinin tarafından yukarı doğru gidiyordu. Bir ara o nurun benim içimde olduğunu hissettim. Tahminimce bu esnada Mehdi'den söz ediyordum. Muhammed-i Firuzkûhi'yi rüyada benim huyumu almış olarak gördüm. Ben rüyada bunu benim mertebelerim olarak te'vil ettim. Her biri kendi yerinde ve mertebesinde karar kılıyordu. Rüyadan sonra uyandığımda halim değişmiş ve o ferahlıktan dolayı mizacım ıstıraba gark olmuştu.

Çok sayıda ağaç ve dal gördüm. Fahrenbey'den bahsediliyordu. Ben kendi sarayıma (evime) gittim.

Kılıçla gökyüzü aydınlandı. Kılıç benim elimde idi.

Keyhüsrev'in mağaradan dışarı çıkması, peygamberlik şecaatine mahsus sırrın aşık olması, hepsini ben güzel bir şekilde açıkladım.??

[Rüyada] yaşlı bir adam Keyhüsrev'i rüyada gördüm sana benziyordu, dedi. Ertesi gün Tebriz'de o yaşlı adam bana geldi ve aynı şeyden bahsetti.

Kazvinli cemal sahibi bir kız bana oraya gelmemi söyledi.

786 senesi Şevval ayının 9. günü Çarşamba gecesi rüyada kendimi ansızın bir bahçede bir derenin kenarında yürüyorken gördüm. Derenin suyu gayet bol idi. Ceyhun nehri sanki denize galip gelmiş gibi hissettim. Ailem ve çocuklarım helak olacak diye vehme kapıldım. Bu sırada çocuklarım Bahadır'ın evinin tarafında dut ağaçlarının üzerinde idiler. Ben bahçeyi su basacak diye endişeleniyordum. Ben bu vehim içinde iken o sudan bir nida yükseldiğini gördüm. Sanki yerin ayrıldığını hissettim.

470a

Sonra suyun azaldığını anladım. Hemen bahçeye gittim. Her tarafın harap olduğunu gördüm. Sanki bir ateş her şeyi yakmıştı. Hâce Bâyezid'i gördüm. Bana: "Bu, vaktin emirinin affetmesi midir yahut vaktin mi merhametidir." diyordu. O bunu dediğinde, ben dünyanın [Allah'ın] gazabından dolayı harap olduğunu anladım. Ali'yi de gördüm. O da bana: "bu vaktin emirinin affetmesi midir yahut vaktin mi merhametidir." dedi. Sanırım daha önce duyduğum ses, benim orada hazır olmamı ve o nehrin üzerindeki siyah ağaçlara çıkmamı istedi. Ben orada siyah ağaçların üstüne çıkınca şu ayeti okudum: "Rabbim, beni bereketli bir yere indir. Sen indirip yerleştirenlerin en hayırlısıdır." (Mü'minûn, 23/29) Ali'ye selam verdim. O da "aleyküm selam kardeşim" dedi. Gel elini bana ver dedi. Benim elimi tuttu ve benimle biat tesis etti. Bu takdimin ilki, bana hitap etmekle benden Allah'ın kullarını kabul ettin, demekti. (Benimle konuşmakla bir anlaşma yapmış oldun. Böylece bana biat edenler, ilk defa olarak sana da biat etmiş olacaklar). Sonra konuşma sırasında, sanki beni Allah'ın adıyla çağırdığı zannına kapıldım ve ne diyorsun? dedim. O da kendini Âdem zanneden sen misin? dedi. Evet öyle sanıyorum dedim.

Cemşid'i kılıcını çekmiş bir vaziyette gördüm. Bazen kendi zamanında ortadan kayboluyor, bazen de aşikâr oluyordu. Bir an

bahçenin bir köşesinde öldürmek için zâhir oldu. Benim elimde de hançer gibi bir şey vardı ve Fahr-ı Müeyyed'in başını kesiyordum.

Mevlana Kavameddin'in evinin kapısındaki incir ağacı parmak gibi yukarı doğru dikilmişti. İbrahim'in şahadet söylemesi de böyle idi. O şey o manaya geliyordu.

Mevlana Sadreddin'in evinin kapısında iken gayet parlak bir kılıç gördüm. İlm-i Nücûm yoluyla müneccim kaç isyan çıkacağını muayyen kılmış ve bunu, bu kılıcın üzerine altın suyuyla güzel bir hatla yazmıştı. Bu isyanlardan sonra

470b

yazılı birkaç isim arasında Fadl da vardı. Bu Esterabadî olmalıdır. Nitekim o kılıç benim elimde idi.

Kâbe'yi rüyada gördüm. Yüksek bir yerde havada asılı idi. Yüksekliğin görünen açık bir temeli yoktu. Hiçbir taraftan sınırı ve nihyeti olmadığını biliyordum. Yine onun 32 (kelime-i ilahi) gibi olduğunu biliyordum. Onun etrafını çevirmiş olan ağaçların da hareketli olduklarını ve sayılarının 32 olduğunu?? biliyordum. Kılıçtan geçirilmiş insanlar o ağaçlara bağlı idiler.?? Mevlana Sadreddin benim yanıma geldi. Zannederim [hareketsiz olan ağaçlar] onun bereketiyle hareket etmeye başladılar. Ağaçlar korku, endişe ve tedirginlik içinde şu beyti okuyordular: "Ey maksud olunan Kâbe sonunda nereye düştün / Senin çölünün hiçbir taraftan bir sınırı yoktur."

Cebraîl'i, Resul'ü ve kendimi gördüm. Üçümüz bir evde idik. Bir an bir ses geldi. Ben, kendi kendime herhalde Cebraîl dışarı çıktı dedim.

Burucerd'de Cemaziyelevvel ayında Çarşamba gecesini bir rüya gördüm. Topal bir adam (Timurlenk), bir şahsı beni aldirmaya gönderdi. O şahsı beni alıp götürcek ve o da öldürtecekti. O şahsı, bir kimse bir kimseyi talep ediyorsa, o kimse kendisinin niçin talep edildiğini bilir. Aksi mümkün değildir diyordu. Yani o benim nasıl bir iş için istendiğimi bilmiyordu. Yine benden 400 bin ni[ze] (mızrak) istiyordu. Sonunda beni alıp götürdüğünü ve öldürüldüğümü gördüm. Lakin ben kendimi diri görüyordum.

Rüyada Mushaf'ı açtığımı gördüm. Hâ-mim suresini okuyordum.

471a

Hâ-mim'deki her ayetle ilgili sorular sordum. O, bunlar sevad-ı azamdır dedi. [Resul] aleyhi's-selam şöyle dedi: Kur'ân'ın zahiri ve batını vardır. Onun batının da yediye kadar batını vardır.

5.2. *Nevmnâme'nin Metni*

462b

بسم الله الرحمن الرحيم در ماه جمادی الآخر در جزیره بخواب دین در باب تقاطع و میزان دواتی 22
نقش و دایره دو صور و احساس صورت بشرکین و توهم کین ، در شب یکشنبه نهم ربيع الآخر سنه
اثنی و تسعین و سبع مایه در عمارت توقچی در خواب دیدن که واتند که دستار دولت 23 از سرم بکیتند
و رستمه دره موضع که ان بحث هکنند دانستن: بخواب دیدن من که آسمان 24 بخط نور نوشته بی 25 که
اشهد ان لا اله الا الله ، و اشهد ان محمد

463a

رسول الله . بار دیگر رسوله در پاء درخت نارنج دیدن و سلام کردن و بحث آن استاره کین . در اصفهان
در خوا و دین که خطبه ابراهیم غالباً بی که دره کوه 26 هبخوانه که پیش از آفریدن آسمان ها اباره
باغچه . دیدن سلیمان ع م . دیدن آوازه 27 کردن از آسمان که یکی از صحابه و طلب کردن او را
بآسمان . دیدن حسین علی ع م و واتن که من و امتان من اتفاق بکران . ارواح انبیاء بخوا 28 دین صد
و بیت و چهار هزار 29 همه رو بطرف مشرق داشتند . پیر پاشا را بخواو دین با و مکر در باغچه و
جوی آو 30 و سرورو از خون شتن و پاک کین دمله 31 نخرح طلب کین خو و خواجه 32 فخرالدین شون و

22 [BSL]. وواتی [CMB]; 22 أ

23 [BSL]. دوله

24 [BSL]. در اسمان

25 [BSL]. بی

26 [BSL]. کو

27 [BSL]. آواز

28 [CMB]. بخواب

29 [CMB]. نرار

30 [CMB]. آب

سخنها با خوکین . خواو دین که تصور کی³³ خیمه اژ اورشیم هفت³⁴ رنک بچه³⁵ عظمت و ستونهای خو که چون اشتران نشیبه کشان و دره کونیشتن . بخواو دین که در آسمان عین ظاهر بین و بعد از زمانی بصاد کردی . سیار یک فرسنگ دین گرداگرد استار و او کعبه زانان که در میان هستی و به پهلو طواف کین بره کو . بسیار جوانان و امردان و نو خط دین و کمان اصفهان بین و خنانه دیم با اشیا احساس کین و مقابل با اشیا زانان بر قاعده³⁶ ظابطه³⁷ معینه . در خواو دین که احساس کین که در وقت ظهور کینه چون تفسیر واده³⁸ آسه و چون علم بمن براسه . خوشتنه بحصار کرده کوه دین. دین که بر پشته دو کوله خانه بی و در اوه دبسته بین که مجدالدین³⁹ چون واکی و چون در آن واژ بسته سید تاج الدین. اکو تختمش خان ده دین⁴⁰ و خوشتن یا واتن که هی دت⁴¹ بخوازانان اژخان پادشاه تامنه بوری اژه کو وادی آسه

463b

و میانه چی بو و تصور کین مردم سرای مردم مسکین بند حوض بغایت بزرگ دین و کمان بین که سید تاج الدین و دره کو نشسته دین و جمعی درویشان و حکم کین که هر یک دو چنگال بیش نخورند⁴² یا بعضی . دین که میان کوچه و چنار⁴³ که او اژ بیرون باغچه هشو که دره کو عمارتی بود⁴⁴ هیخواستن که بقران بنیاد بکران و واتن شخصی که آن عمارت درو نبی⁴⁵ صد هزار سال بماند. آسه پیره بصفای عین و محض صفا دین و یکی اژه سه من بین و هی مولانا کمال الدین استاد زانان هدین که منه خدا پوری هدی و غالب ظن ان بی که از ما در سلام الله بی و به غیر⁴⁶ سلام الله بی و من تصور هکن⁴⁷ که خو قربان هنکو کین هما زن تصور قربان ابراهیم آن که اژه وقت و از کسی نکى. در باغچه آدرختها و

³¹ [BSL]. ومله

³² [BSL]. ...کین و خواجه..

³³ [BSL]. هکی [CMB]; ملکی

³⁴ [BSL]. هفت

³⁵ [CMB]. بجه

³⁶ [CMB]. و

³⁷ [BSL]. ضابطه

³⁸ [BSL], [CMB]. وادی

³⁹ [BSL]. مجدالدین حوشتنه...

⁴⁰ [BSL]. بن

⁴¹ [CMB]. دوت

⁴² [BSL], [CMB]. نخواند

⁴³ [CMB]. چنار

⁴⁴ [BSL]. بو

⁴⁵ [BSL]. ...در دینی

⁴⁶ [BSL]. بغیر: [CMB] و خیر

⁴⁷ [CMB]. هکی

شاخها و بالای خنان پر و از کین و زانان که بهشت زیر در⁴⁸ درختان هستی. بحث مولانا محمود را شنائی و عالم دیر بغیر ازین عالم احساس کین و ادراک لذات عظیم کین بی جسم و جسمانی منامات دین که آیت ولا تحسین الذین قتلوا خواندن و زانان و ترسان که اکسا⁴⁹ بشنوند چه کونه و واتن خنان که انتظار مردم خویشتن هکشنه و بس و چون بخنان پرسند⁵⁰ هیچ نگرانی و تعلق بآن جهان ندارند. عشر اول ماه ذی الحجه در تحچی بخواب دیدن یوسف دامغاتی را که واتی هفتاد بار بخوا واشنوین که صاحب قرآن فلان کسی. و دین در باب سجده کردن خلیفه که آدم است و زانان که سجده ذات خدا کین نه لایق همه کس بو سجده خلیفه او و قایم مقام داشته بدلیل و لمن خاف مقام ربه جنتان. و دیگر دیدن که بحث میرفت که همه اشیا مظهر آدم است یا آدم مظهر همه اشیاست یعنی هواتی که همه چیز در آدم بنمود

464a

یا آدم در همه چیز. دین و سوال کین که کدام کلمه فضیلت داره جواب واتن که کلمه سی و دو م یعنی آخرین کلمه نهایت سی و دو است اژراواتی که لم یبق من النبوت الا المیشرات اگر پنجاه هزارست و اگر شصت هزار و اگر سی هزار و اگر هزار که عقد تمامست بیست و هشت و سی و دو بیست و هشت و سی و دو باشد. در روزه دین انی رایت کتابا بخط الله تع علی ابن ابی طالب بسم الله الرحمن الرحیم در خواب دین در روز در پاکویه که خانه خدا دررود بار استراباد دره کو حمام حمامیان بی بود و من در اندرون آ خانه استاده⁵¹ بودم و بغایت در کرمی میکفتم با مردم که من آوردم که چرا هفت بار برین خانه طواف می باید و من آوردم برای شما که چرا دیم باین خانه دکین هفده رکعت نماز هنگو گذاردن و بغایت که ما و جمیع کلاپشت دار و نیزه و صف راست کین بغایت کرمی بسم الله الرحمن الرحیم در ماه محرم در شب یکشنبه در بیست و چهارم ازن در متخيلة⁵² منی که من در شهری دین و در ین شهر اسبی دبی تند و نیز بغایت خو سعادت و دولت ازن زانان در خوا و هزانین که خوبخوازه که خوشتنه بر در خانه بچنه و من هزانین که بر در خانه من کامه جین من بیا هین در پس خانه خوشتن بیستادم و دوش راست بر در وانهین و چه کوشی یا مثل چکوشی در دست داشتن بآن نیت که آن اسب تند و نیز⁵³ دونده بتیز بیاسه بآن در من اچکش⁵⁴ وضع بر در بجنباتی اژ پس و واکرده خو بیا هی و باجین وانکردی و بر در بچی و درست بست⁵⁵ ببی یعنی تختهای در و آتخته آخرین در که از طرف پاشینه نیو واشوی و در حال یکی هواتی که اسکندر خبر وابی که آکس که دره خانه

⁴⁸ [CMB] در زیرا

⁴⁹ [BSL] اکسان

⁵⁰ [BSL] بیرسند

⁵¹ [CMB] ایستاده

⁵² [BSL] متخيلة

⁵³ [BSL] نیز

⁵⁴ [CMB], [BSL] اکوش

⁵⁵ [CMB] پست

464b

که ان اسب که دولتی و سعادت بر در بجنه فکر بت دنی در خاطر⁵⁶ خان بان معنی که راه خو بجنیه و راه⁵⁷ خونبو . نماز⁵⁸ کین امیر تمور و خیانماز⁵⁹ گذاردن و خوین فرش برای درویشان سنداتی⁶⁰ بسم الله الرحمن الرحیم در طرف صبح در شب دوشنبه آخر ماه ربیع الاول سنه ثلث و تسعین و سبعماته در واقعه دین که شخصی این بیت و کلمات هیخواندی که مملوک⁶¹ جهانرا کشند بکشند و امشب⁶² نامه قیامت نوشته اند و نویسند. شخصی در خوا و هواتی منیا که من در خواودین دست راست خدا فراح بیبی و دست چپ خدا تننگ⁶³ بیبی و پادشاهان در پس عرش خدا استابند و من احساس عرش و پادشاهان که در پس عرش بند هکن. بسم الله الرحمن الرحیم در شب دوشنبه سیم ماه سفر در باکویه⁶⁴ در مسجد بخواب دیدن آن کنبد و رسنها که در آنجا بسته بودند و بحث امیر تیمور و فرزندش هفت اقلیم و آس که بر بالای هفت اقلیم اشتهان. در و زوکزُد شبی دین و از همه جاشون و از همه لذات بریدن. بسم الله الرحمن الرحیم شبی در جزیره بخواب دین که شیخ منصور هیخواندی⁶⁵ که ان عدت الشهور عند الله عشر شهر فی کتاب الله و من ماهه هدین که بر خود وازده خط⁶⁶ که بر وجه آدم نوشته یکی خدا نوشته بی و هزانی که دوازده ماه اوئی و بحث ابرو یکی که از دوازده یکی ابرو دنباله ابرو. بسم الله الرحمن الرحیم در خواب دین در جزیره که آفتاب از مغرب و راهی بی و هزانی⁶⁷ که علامت قیامتی و ایمان کسی سود نکامه داشتن و دره شب خوشتنه دین بعجب وضع رو بطرف کین و شون و جمعی رو بآنکس کین و دره کو نیو و کیا آکو حاضرین و هیاتن⁶⁸ واتی که سید الشمس الدین هخوازه⁶⁹

⁵⁶ [CMB]. خاطر

⁵⁷ [CMB]. وراره

⁵⁸ [CMB]. نماز

⁵⁹ [CMB]. خیانماز

⁶⁰ [CMB], [BSL]. هنداتی

⁶¹ [CMB], [BSL]. ملوک

⁶² [CMB]. آپشت

⁶³ [CMB]. تنگ

⁶⁴ [BSL]. باکویه

⁶⁵ [CMB]. هخواندی

⁶⁶ [BSL]. اخط

⁶⁷ [CMB]. هزانی

⁶⁸ [CMB], [BSL]. هیتن

⁶⁹ [CMB], [BSL]. هخوازه

465a

که آواز آورد بکره و در حال که آفتاب از طرف مغرب و راهی بی من این بیت هیخواندی و امکان داره که کلمه زیر و بالا بیی بو⁷⁰. صبح قیامت دمید روز قیامت رسید. کوس قیامت زدند صبح قیامت دمید. این واقعه در شب یکشنبه بیست و چهارم جمادی الآخر سنه سته و تسعین و سبعماً به و زانان که هیتنه خوین ایمان سود نکامه داشتن . بسم الله الرحمن الرحيم در جزیره بخواب هدین که من هزانین و هوانین⁷¹ یا هیتن هواتی که ذوالقرنین در نکره که شیخ حسن یا با نسان یا خلاف نکره مانند آن یا ربی⁷² معنی ابی که ذوالقرنین هنکو که مخالفه خونکره و فرش ذوالقرنین ذدین⁷³ که اکونهایی. خواو دینه در وروجرده که دوری بی میان اکس و شیطان هزار فرسیخ. در هزاره گیری بودم در خواو هواتن در باب خدا که تو ظلم نکرئ و ظالم و جبر کننده نیوا مانند آ یعنی بی مثل و بی شریکا. و در واقعه دین که من هیورتن در رودخانه وضعی که درختهای کهنه بسیار بی و عبیده دین که خوی هورتی التون بعه اژ پس هد⁷⁴ وانه که بکیره و پشیمانی بولایت ملک عزالدین و ایمن⁷⁵ دهین که اکو برسانی از آسمان سر بدر کین حور و ملانکه. و واتن اتفاق کین با عیسی و زانان خوشتند که حسین ان و که زانان که من عیسی ان و زانان که از جهان بدرهشان بطرف دست راست و واتن که دینی⁷⁶ بعیسی و حسین بنماندی بشمه ای کافران نکامه ماندن عیسی از آسمان بیاسه دست بر بالای فرشته نهاده هر گاه که اژ نماژ خیر بیاره که محمد از آسمان آوی پس عیسی بو که آهی بو .

465b

خویشتن که در آن سرزمین⁷⁷ که راست کرده که می دانست که مقام اوست و با خود اندیشه کردن که چون در روم این را بخوانم رب انزلنی منزلاً مبارکاً و انت خیر المنزلین. بخوادین در ولایت خوارزم که در استراباد بر تلاتر نشسته بودم و مکتوبی آنجا نهاده بود برداشتم و بازکردم مکتوب دو پاره بو غالب ظن چنین است و گرداگرد مکتوب بسرنی⁷⁸ بسیار نوشته بود و مکتوب بود آن مکتوب که پادشاه

⁷⁰ [BSL]. بو بیت

⁷¹ [CMB], [BSL]. هواتن

⁷² [BSL]. آن باری

⁷³ [BSL]. دین

⁷⁴ [CMB]. ...بو اژهدا...

⁷⁵ [BSL], [CMB]. ...ایمن و ایمان...

⁷⁶ [BSL]. دینی

⁷⁷ [CMB]. زیرزمین

⁷⁸ [CMB]. بسرخی

اویس پیش امیر ولی نوشته بود که بعد از حکایت چند بغربی⁷⁹ که بسم الله الرحمن الرحیم انی رایت الله واحد عشر وجود اونفسا شریفا و من دوازدهم ایشان چنانکه با ولی چهارده بوده باشد هو الاولین و آن حالصا فصل دریا و آن چهار خوضنی. آب تسبیح کننده. مارهای درون. دیدن آن مار که از عهد رسول. دریای هولناک. سنت کردن از بیخ. وارنک و در بهشت مقام آدم. یافتن مقام خلقت. ماه سبز. شق قمر. کنده مه. ستاره⁸⁰ شهور و واتن رسول. کرد آیین⁸¹ همه ستاره. تن و علم و رفتن. ستون آسمان⁸² بر کندن سروش در جامه پرور سیامد پرو درخت زیتون. دست و همه فلک. توجه بخدا کردن و دست از همه کار پشتن شمشیر خود را نان که چه آنکس بپر. نور که خاندۀ می کردید سر روخودا چرخ چنین آفتاب و نور دو او عکس کرده مرده. طلب کردن خویین مردم و یافتن من و آواز کین. ایمان آوین به محمد. اشارت آهین بغلان فاسمان. دست و موسی. کتاب آسمان و جاودی. حکایتۀ من تمر نزدیک درخت جوز. آن خواندن در شب

466a

که فلانی متابعت فلانی کرده است. شکستن آن و گفتن با عربی که نقصان نکند یعنی بدین و واتن خود که نکره و شکستن شمشیر حواریون. براق و معراج جبروتی. سخن گفتن صعوه که بینش چشم من همچو برق بکدازد که اگر من علم با حکمتۀ از حکمای یونان کبرم. زاغ و هدهد تختگاه سلیمان نزدیک چنار⁸³ میدان. روح حسین دیگرها. زنان دایه⁸⁴ او را⁸⁵ کرکین بجی و شکستن و بخوردن. جهات⁸⁶ جسم چهار، سر بریده که حسین درست⁸⁷ یکی کعبه و قرار حسین. واتن که اول کسی که بان درخت برسی خویینه بی؛ درخت انبیا و اولیا، درخت جوز در باب کم ۶ ل. اول پیر و آخر جوان، احساس کین که روزی بو که منۀ مردم بصورت محمد بخواب وینند و آوه بنیک⁸⁸ زانند، ششصد هزار نیزۀ آتشین. درخواست کین در باغچه که وقتی که من بنان ایکو وانما برحمت و هر چه من کامان دین. گشاده بین در بهشت و پاکس دیم و ناوان. امان داره حرکه کین که من هزانی که هیچ پیغمبر بخورسی الّا من دوازده امامه دانستن⁸⁹. دانه هندوانه پنداشتن خوشتن او زنداکشان عزیمته آسمان کین دیدن ذوالفقار بدان⁹⁰ شط بغداد و من شمشیر برابر خود داشتن من در ازتراهین. قصر عالی سبز. نار الوهیت. سوزن

⁷⁹ [BSL]. بعربی

⁸⁰ [CMB]. سنات

⁸¹ [CMB], [BSL]. آهین

⁸² [CMB]. ...ستون از آسمان..

⁸³ [CMB], [BSL]. چنار

⁸⁴ [CMB]. دانه

⁸⁵ [CMB]. آور

⁸⁶ [CMB]. چهار

⁸⁷ [CMB]. دراست

⁸⁸ [BSL]. نیک

⁸⁹ [CMB]. داشتن

⁹⁰ [BSL]. بران

زرین. دیدن باغچه که هنوز کسی در آنجا نرفته بود. خانه بی نهایت و آن کاز بز⁹¹ کین و آن شیشه. باران که نه آب بود. در باغ صوفیان در اول سفر سته و ثمانین و سبعماً به⁹² بی که آن خواودین که عمر سلطان⁹³ بکشند بند جمعی بر شوی بکشتن من و خوشتن تغافل و اساته

466b

یا آلت حَمَام عزیزه حَمَام کی یعنی بحَمَام هیشان و شه خواجه دره که کاج هزانی که دبی و ناکاه قصد من بکنه و منه بکشته و سر من دین که جدا⁹⁴ وا کند و ببند بعضی از درویشان دین که بغایت منفعل و ملول ببند درویش توکل دین که هواتی که هر کسی پی⁹⁵ کار خویشتن بعد از این بینکوشون یعنی کار متمشی بنی و من تصور کین که درویشان یا با ژان که غم مخورید یعنی که همازن که عیسی بشوی که بیاسه من آبی بیاسان و چیز ها که هستی ظاهر بکران و زانان که خنانه آن معقول نکامه بین بعد از آن دین که چون آن قصه واقع ببی عمر یا مردم عمر بتسخر هونند که چرا درویشان با میر شمس و آتی که عمر غافل بکند یعنی فلان تغافل بکشته در حاله دین که میر شمس واتی یا مولانا و یک کس از خنان یا کشنده منه بکشنی⁹⁶. بعد اژه دین که عیب طرف مدعیان بکنی⁹⁷ چون تصور کی منه بکشنی و درویشان نیز هیچی ازان کمان نیبران که آخر از و کشتن و پیش درویشان آهی درویش مسافر دین که ناگاه وادی آهی با تیر و کمان و تیرها که داشتن بزبین بریتی و بجنبک مشغول ببی و عبدالرحیم دره حال با تیر و کمان هم دین بعد اژه دین که برو خانه وضعی و پسندان پایه وضعی برسین بعد اژه که خوشتن سر دین و نی در موضع رودخانه وضع درویش کمال الدین اشتابی و ملول بی درکشتن من هواتی که اصبر⁹⁸ که فلان پیغمبر در کتاب خوشتن داده است خبر واقعی⁹⁹ بی که واتی که هیچ یک کافر هرگز نیکامه مین یعنی تا مراد نکامه مین من هزانی که معنی اوی که مراد مردم کشتن من بی بعد اژه خوشتن میخواستن که دعا بکران تا من زنده و ابان نه بجد

467a

در میان ادعا ناکاه بجد بکیتن از سر نیاز و زانان که واقع بکامه بین و من زنده و آکامان بین و دره حالا ان لفظها واتن امروز روز دعاست امروز روز اجابت کبریاست کجا بیدای جوانان من کجا بیدای

⁹¹ [BSL]. آن کا زیر

⁹² [BSL]. سبعماً نت

⁹³ [BSL], [CMB]. سلطانی

⁹⁴ [CMB]. خدا

⁹⁵ [CMB]. پی

⁹⁶ [BSL], [CMB]. بکشتی

⁹⁷ [BSL], [CMB]. بکتی

⁹⁸ [BSL], [CMB]. اخبر

⁹⁹ [BSL]. واقع

امید واران من کجا بیدای نا امیدان من و زانان که واقع بکامه بین و از خوا در آیین¹⁰⁰ من در وقت دعا و تعقل عصای موسی کین ورود نیل و تلف بین فرعون یعنی زانان که همازن کامه بین دره مقام¹⁰¹ بمن هادی که اته بخوشتن حاجین تصور کین که پوست گوسفند قربان حجر بالا حجر و زیر جامه داشتن شسته توحشک بیبی یا آپوسته بر بالای از یر جامه حاجین یا زیر جامه. در دامغان دین ظاهرا که خواو دین که شخصی هواتی که من بخواو دین که تو یعنی منه صد و چهل فرزند بی هر فرزندی دو تا ذوالفقار داشتند. دین که چیزی بی هما زن که کرپاس بغایت سپید چون مکتوب در هم پیچیده خانان که چون از هم هیخواستی¹⁰² که بکشایی دشوار بودی بغایت سفید و سخته هر کس که بکنی ازواکردی آنجا بیستادی گاه بودی که تصور کردی که همانست چنان معلوم شد کو بیبکس تمام نکشوده تا آخر بدشواری و زور من بکشودم تا آخر او نوشته پیدا شد و من او هیخواندن . قرآن خواندن جمعی ترکان بزبان ترکی و زانان که قرآنی که بزبان ترکی آهی همین قرآن که هستی و من بر بلندی در آن حالت بشتنم و خونان سر در هم آوین بطرف دست راست و قرآن بتراکی خواندن . در دامغان ظاهرا بحرین که در خواب تحیل هکی که من و همه اشیا چون سوزن و نماز که کردند آن سوزن

467b

ظاهر. وقتی که من بهزاره کیری دین و درویش کمال الدین بسمرقند بشوی بخواو دین که درویش کمال الدین آهین و منیا هواتی که هر گاه که تو سوار وابی و دیم بولایت¹⁰³ دگری هزانی که طرف عراق و آن طرفها که دبی هوا بهیج کس بر تیا مخالفت یعنی نکامه کین و در بتو نکامه بستن یعنی هزانی که هوا و پیش تو کامند آهین ورتیا مضایقه نکامه کین. در خواو دین که در راه رو بار استراباد حروف مقطعه بی و هزانی که خواد¹⁰⁴ نیزانی چون حجران دو کس که از پس آمدند و در باب دور قمر انتظار دور قمر و انتظار دیدران بحث هکند یعنی باز و فهم کین من که یعنی بینکو واتن و دین من چیزی روشن آقمر. خواندن حدیث که در باب آتش که از قعر دریای یمن و راسه دانستن که آن آتش المصلون اند یا از حدیث یا ازان در بحث حدیث نوشته بی وزانی که دریای یمن دریای رومی ، و در خواب در نویته¹⁰⁵ دیر واتن عبدالقادر که عزالمجلین دین که جوانان روم اند. بخواو دین که من در جای بین که دره مقام جوانی ترسا امرد بی و خود در مادر داشتی ترسا پیر جن و آجوان امرد سرخ چهره بی نوریش ویمیا وی من خومی پرسوی و خو خوشتن مقام هیخواستی که یمن ها دو وازوهم مدعیان خویشتن و من هیخواستن که خو خویشتن مقام بمن دهد و من در وکو دعوت بکران یعنی خروج و خو منه هدی من واتی در خواو که چندان مسلمان و محمدی کرد بکران که ازن بو وهیخواستن که هیتن برشان که سید تاج الدین و درویشان بیاسند و خوین مار آمیا هواتی که شمه یا اینپلو یا اپلو اختیار بکریه

100 ... [CMB] , [BSL]. و ازخواو در اهین...

101 ...مقام دین که آواز باعجه درهمیا [CMB]; ...مقام دین که آواز باعجه درهمیا سه یکه آهی دپوست کوسفند بمن... [BSL]. سه یکه آهی وپوست...

102 [BSL]میخواستی.

103 [BSL]. بولایت.

104 [BSL]. خواوی.

105 [BSL]. نویت.

468a

که این رومی و در وکو بحث کندم و ینبه غالباً که هشوی بر مقام بلندی و یک طرف مقام مار درختهای¹⁰⁶ خونش¹⁰⁷ بی و بحث کلمه¹⁰⁸ الله و روح الله خوین ماریا هشوی و در دیار روم بی. خوشتن در عمارت سکندر دین و کمان محمد دره کوبین و عمارت کردن آموزش زنان بر طرف راهی هستی. بیش آزه که کاغذ سید عماد بیاسه من دیه بین . که سوراخی بی یا موضعی که مقدمه ظاهر بین سر آدم آزه کو ظاهر بیبی و زنان که ولایت سید عماد بی آموزعه. بخاودین ازین معرفت در مصر واژی چندین مردم مصر معتقد نیند¹⁰⁹ و در خواب واتن که ظاهراً مهینه مردان مدد کینه درین علم نیز کامه کین¹¹⁰ در هزاره کری دین که دین که خواجه حسن ساوریح کاغذ بی هنکو نوشته بی که بخاودین که سی خانه بزرگ برای مکس عسل و دو خانه کوچک هم برای مکس عسل و بعد آزه هم نوشته بی که خانه هدین پر از جنی و در خواو تاویل کین من بخون که مردم دسته بخون رنگین نکردن و دین که بالاتر درویشان دکر به پنداشتن که در تلخان مسجدی هر یک با تاج یا در و چیزهای قیمتی در آویته او دین که مولانا مجد الدین در من حدیثی از موضعی نوشته بخط عجب هیخواندی که معنی حدیث آبی که یعنی انسانه بریش و سیبلیت که داره ببخشی. دین که عمرن کاغذ آوی بند ورق طیر بی آسپی و نام عمر نزدیک طرف راست نوشته بی کمان هیبان که چیزی زر آب بی و نام جبرنیل و ملک و ملکوت و غالباً دو و سه دیر باو از ریا نزدیک یا دره کاغذ باری نوشته بی .

468b

پنهان کین سزالست انبیا و من خواستن که ظاهر بکران و گفتن ایشان به و در دامغان بین آن خواو و در تاریخ سنه تسع و ثمانین دین که من در خانه بنوت دین. در تبریز در شب عیدنقاره جین در مشهد مبارک برای عید و من زنان که برای من هیجین و عید داخل منی. وهم دره شو دین در باب حواریون . دامغانده دین که در باب خوشتن شهر فکر هکین که چهارده دروازه داشته بود بر هر دروازه عمارتی بو که مسافر اسابهر مندهب که بو آکو براسه خور عایه بکرنند مکر سه روز برای آکه هر که بخوبی همیاسه خوین مهماتیه. سوال کین من آزه ترسا که بر دست راست نشسته بود که اول از خدا سخن آهی و خدا وا آسخن بی آن سخن که هوینه ان سخن بود یا سخن بود یا سخن دیر و سوال کین و واتن خو که فضل نوری باشد که در روز قیامت بر کرسی عظمه فرود آید (و احساس کین که من دوازده بار بیان ف «فضل» کامه کین تحمین که ف «فضل» چه کس بو) و احساس کین که آنور آ کلمه کامه بین که بهر علامت که بدیم و راهی ور آسه . در ماه رمضان در تبریز این خواب واقعه اتفاق افتاد باب بخاو دین مولانا مجد الدین که منیا هواتی بر طرف دست راست من اشنا که بروم هیشی تا آرو وا کردی و علی بتخت بزرگواری و رادی. در خواو دین در صوفیان دبین اول که من در بازار هشوم و قومی گرسنه بین و هیخواستن که آشنای وادی آسه و منه هیجی ها دو که بتان خورد ناکاه خوشتن دین بعد آزه که

¹⁰⁶ [CMB] درجهها

¹⁰⁷ [BSL] خوش

¹⁰⁸ [BSL] کلمت

¹⁰⁹ [BSL] بنبد; [CMB] بین

¹¹⁰ [BSL] بین

من استغناى هرچه تمامتر هر چه غذا¹¹¹ خوردن وادى آهى و ترك غذا و خوردن و آشامیدن و لذات و شهوات بیکب¹¹² بکین و هزانين در خواو که مدت چندین که ترک غذا ها بکین ورو بعالم

469a

دير کين بنهايت عالم رسی که مرد بی و مرد در مقام اعلى بی که بالا تراژه جایی و بلندی نی و غالباً که درک قصد آمغام بلندی و قصر هکی واژه طرف مرد احساس عالم دیرنکین و من آکسان اژه مقام بنداتی و خویشتن با بلندی وشون و هزانی که بترک لذات که بکین رو بعالم انقطاع داران و فرخ و استغناى هر چه تمامتر در خویشتن مشاهده هیکن. در باعجه دین اگو که او بدر هیشی که مقام امن بی و پنداشتن که جای محمدی. دین که پادشاهی خوشتن پوره سه نصیحت و پند هدی یکی اگه واتى که هنکو که تن زمین سرخ بو و دوم اگه هنکوکه طالب تو بسیار بو و سیم غلبه¹¹³ ظن آوی که هنکوکه تین دست کشاده بو بعد اژه آبی دین که من هواتی که داووده دین که خوبی که خوشتن پوره ان پند هدی و تاویل کین من در خواب که اگه واتى که هنکوکه تین زمین سرخ بو یعنی خون بریزی و دوم اگه واتى که هنکوکه تین طالب بسیار بو یعنی هنکوکه تین لشکر بسیار بو و سیم اگه هنکو که تین دست ثابت بو یعنی آ کشاده بو ببخشش و دین که درین وقت پنجه دست راست خوشتن واکى بن و بعد اژه پنداشتن که این خواوه درویشان خوشتن یا هواتی تاویل کین خنان دره وقت و من بمن فی اوایل جمادی الاولی سنه سنه و ثمانین و سبعماً به¹¹⁴. دین در ذی الحجه که جامه من از سپی و پاک بغایت شسته بند و ونداته و من هزانی که منن جامه و هزانی که جامه مهدی هستی یعنی امام یعنی هزانی که منن. خواو گفتن شخصی که دیده بود که حساب کردن انبیا با حق دست راست و چپ و بعد از ان دیدن رفتن فلانی بطرف قیصر. در خواو دین که کتاب هیخوانده حدیثی

469b

دره کویی رسولن سخن بی که دره شو یا دره روز که فرعون غرق ببی موسی چهارده بار واتى بسم الله الرحمن الرحيم در خواو دین آنور که در غایت غایت درخشان و منور بوده . بتخمینا از طرف خانه مولانا قوام الدین در استراباد بطرف بالا و گاهی دانستن که داخل منی بتخمینا و دره خون¹¹⁵ سخن مهدی کین و دین محمد فیروزه کوهی در خواب هدین که بخوبی منه من که بهم و شو بی خو راست هکین و من در خواب تاویل کین که آ مراتب منی که هر یک بجای خوشتن قرار بگیره و بعد از خواب و بیداری¹¹⁶ تغیر و اضطراب در مزاج از فرح آن. درختهای بسیار دین و شاخها و بحث فخرانیبک و بسرای شوین خو. آسمان بشمشیر روشن شدن و دردسته من دبین. بیرون آمدن کئی حُسْرُو از غار. آشکار کین سر شجاع پیغمبری بن هستا و من زانان که خوبی من. گفتن آن پیر مرد که

111...تمامتر از غذا... [CMB], [BSL].

112 [BSL] یکبار

113 [BSL] غلبا

114 [BSL] سبعماً به

115 [CMB] خوان

116 [CMB]... خواب در بیداری...

کیحسرو بخواب دیدم بشکل تو. در تیریز روز دیگر آمدن آن پیر وازان جنس بحث کردن. دختر صاحب جمال از قسویں¹¹⁷ واتن که بروم دری در شب چهار شنبه نهم ماه شوال سنه سنه و ثمانین و سبعمابه دین که ناگاه بلب جو که در باغ هشو آهین ا او بغلبه و احساس جیحون یا در یاکین و متوهم کین¹¹⁸ برای هلاکیت عیال و فرزندان و فرزندان از طرف خانه بهار در در بالای تودان و متوهم بین که باغ غالباً که غرق ببو بعد از توهم دین که آواژی از او وراهی ازن که من احساس

470a

کین که مکرر زمین بوسنی اما زانان که آوا واکم آهی ناگاه بیباغ دشون و خرابی دین هما زن که باتش چیزها بسوته بو خواجه با یزید دین که هواتی که امیر وقت ترحمی یا وقت صرحمتی¹¹⁹ چون خوان باتی من زانین که جهان خراب ببی و ان خرابی از غضب خوی که علی همین که خو واتی که وقت ترحمی یا مرحمتی منه پنداران که آوازی با خواستن که من اکو حاضر بیان بالای اجویهای سیاه بین اشتابی من اکو ببالا و شون و آن آیه خواندن که رب انزلنی منزلا مبارکا و انت خیر المنزلین بر علی سلام کین واتی علیک السلام اخی واتی بیاس¹²⁰ دست منه ها ده دست منه بیکیتی و با من بنیاد بیعت کین بنهی اول مقدمه ان بی که بندگان خداوه از من قبول بکیا منیا که خطاب کی در سخن در کمان کینت که منه بچه نام خواندی با تن چون هوی واتی توآگه خوشتنه¹²¹ آدم هزانی باتن آری بچندین پندارین. دین که شمشیر¹²² کش جمشید که کاهی در وقت خو پنهان بی و کاهی آشکارا ببی برای کشتن در گوشه باغچه ظاهر ببی و در دست¹²³ من بی بشکل دهره و بچین¹²⁴ بسر فخر مؤید. بر درخت انجیر بر در خانه مولانا قوام الدین احوال نگشت وراوین شهادت واتن ابراهیم ازن بی و آچه بی یعنی خوین معنی. بر در خانه مولانا صدرالدین دین شمشیر بغایت در حشام¹²⁵ منجم از روی علم نجوم معلوم بکین واکو بنوشتی بخط حجیر زر او یعنی که آشوب چند وادی آسه

470b

پس از آن آشوب که چندین نام فضل بی استرابادی بو و امین دست دبی. کعبه را دین بخواب که معلق بر هوا بلند بلند بی نه بر قاعده ظاهر و زانان که از هیچ طرف خو حد و نهایت نداره و زانان که خو مثال «سی و دو» «الهی» و زانان که آدرختها که گرداگرد خوی و متحرک درختهای تودی و «سی و دو» «الهی» و مردم پولاد گشته بند درختها اکو دکنه بی مولانا صدرالدین با نزدیک دین کمان بین که

¹¹⁷ [BSL]. فزویں

¹¹⁸ [CMB]. متوهم بین

¹¹⁹ [BSL]. مرحمتی; [CMB] هرحتی

¹²⁰ [BSL]. بیان

¹²¹ [BSL]. خوشتنه

¹²² [BSL]. شمشیر دیو...

¹²³ [CMB]. ودرست

¹²⁴ [BSL]. بچین

¹²⁵ [BSL]. درحسان; [CMB] درفشان

از برکت اوه حرکت دانبد جابراں آن بیت هیخواندن هولناک و مخاطره و مخوف. آخرای کعبه مقصود کجا افتادی. که خود از هیچ طرف حد بیابان تو نیست. جبریل و رسوله و خوشتنه دین که هر «پست و هشت» بیک خانه دیندیکی و آنکه هاجین و کمان بجبریل بین که بدر بشوی. در ماه جمادی الاولی شب چهارشنبه در بروجرد در خواب دین که شل مرد هیتنه بطلب من ارشوی تا مننه بیزه و بکشه و هواتی که ممکن نبو که کس طلب کسی کره آکسی بزانه که خو برای چه هطلبند یعنی خونزانه که خو بچه طار¹²⁶ هطلبان و چهارصد هزارنی¹²⁷ از من هطلبی و دین که آخر مننه بیی و بکشنی اما من خوشتنه جنیده هدین صح صح بخواو دین که مصحف واکین واکین حم وراهی دره خواو

471a

سوال کین بهرانی که ان حم واتی سواد اعظم قال عم «علیه السلام» ان للقرآن ظهرا و بطنا ولبطنه بطننا الی سبعته بطن.

KAYNAKÇA

- Aksu, "Fazlullah-ı Hurufî", **DiA**, c.XXII, s. 279.
- Hüsamettin, **Amir Gıyas al-Din Muhammed Al-Astarâbâdî ve İstivanâmesi** (basılmamış doktora tezi) (metin), İstanbul 1981.
- Alparslan, Ali, **Câvidân-nâme'nin Nesîmî'ye Tesiri** (basılmamış doçentlik tezi), 1967.
- Ballı, Hasan Hüseyin, "Hurufilik Nedir?". **e-Makalat Mezhep Araştırmaları Dergisi**, IV/2 (Güz 2011), ss. 31-48. ISSN 1309-5803.
- Hurûfiliğin Doğuşu ve Fazlullah Hurufî**, Hikmetevi Yayınları, İstanbul 2013.
- Browne, Edward G., **A Catalogue of the Persian Manuscripts in the Library of the University of Cambridge**, Cambridge at the University Press, London, 1896.

¹²⁶ بچه کار [CMB], [BSL].

¹²⁷ هزارنی [CMB], [BSL].

Fazlullah, **Cavidannâme**, Milli Kütüphane, Ankara, Adnan Ötüken
İl Halk Kütüphanesi, 06 Hk 502.

Cavidan-ı Kebir, Cambridge Üniversite Kütüphanesi Ee. 1. 27.

Cavidannâme, Universitätsbibliothek Basel, M VI 72.

Ferişteoğlu Abdülmecid b. İzzeddin et-Tirevî, **Terceme-i Hâbnâme**
(yazma), Konya Mevlana Müzesi Türkçe Yazmaları, No: 2916.

Gölpınarlı, Abdülbâki, "Bektaşilik-Hurûfilik ve Fadl Allah'ın Öldürülmesine Düşürülen Üç Tarih", **Şarkiyat Mecmuası - V (1963)'den Ayırbasım**, Edebiyat Fakültesi Basımevi.

Hurûfilik Metinleri Kataloğu, Ankara 1973, Türk Tarih Kurumu Basımevi.

Kiya, Sadık, **Vejanâme-i Gürgani**, İntişarât-ı Danişgâh-ı Tahran, Tahran 1330.

Mir-Kasimov, Orkhan, "Le " Journal des rêves" de Faḍlallāh As-tarābādī : édition et traduction annotée", **Studia Iranica** 38/2 (2009), s. 249-304.

Ritter, Helmut, "Studien zur Geschichte der islamischen Frömmigkeit, II. Die Anfänge der Hurûfi Sekte", **Oriens**, 1954, vol. 7, No. 1.

Usluer, Fatih, **Hurûfilik, İlk Elden Kaynaklarla Doğuşundan İtibaren**, İstanbul, 2009, Kabalcı Yayınevi.